

Statens vegvesen

Paradigmer i føreropplæringen

Sonja Sporstøl

Seksjonsleder

Trafikant

Paradigme

- For å kunne kalle noe et paradigmeskifte må det være en radikal uenighet blant representanter for disiplinen det gjelder
- Et nytt paradigme kan aldri logisk utledes av et foregående

Hvorfor denne tittelen

- Kan det være at vi som har jobbet fram planene har vært så ivrige at vi har framstilt dette som noe helt nytt og revolusjonerende ?
- Kan det være at det har ført til en oppfatning blant trafikklærere og sensorer at dagens opplæring representerer et paradigmeskifte i føreropplæringen ?
- Kan det være at det har ført til at "noen" tror de ikke har forstått innholdet fordi de ikke finner noe nytt og revolusjonerende?

Historisk tilbakeblikk

- Ved Kgl. Res. av 18. mars 1913 førerkortsøker må legge fram attest for å ha tatt undervisning hos en lærer som var godkjent av politiet.
- 1926 mente noen at det ikke skulle være for vanskelig eller for dyrt å skaffe seg førerkort og det ble åpnet for øvingskjøring med person som hadde førerkort, uten å stille noen krav til ledsageren
- 1930 aldersgrensen fastsatt til 17 år
- Fra midten på 40- tallet restriksjoner på hvor man kunne øvingskjøre

1956 mer regulering

- øvingskjøringen bare de siste 6 måneder før førerkortalden. (Siste 12 måneder fra 1987)
- Lærevognene måtte være godkjent og læreren måtte være godkjent dersom det var *opplæring mot vederlag*
- Krav til ledsager; alder for (21 år), gyldig førerkort og kjørt slikt kjøretøy i 3 år
- **anledning til å øvingskjøre med ledsager har vært tillatt siden man innførte krav til førerkort**

Hva kjennetegner normalplanene fra forrige århundre

1969 og 1973

- målet er å lære opp trafikanter på en slik måte at de
  - med mest mulige *trygghet, hensynsfullhet og varsomhet* kan ferdes i trafikken uten å volde skade, fare eller ulempe

Spesielle merknader

Bakerst i 1969, innledning i 1973

- Teori og praksis integrert, knyttet til trinnet for praktisk opplæring
- Omsette regler og normer til praktiske handlinger
  - Betingelser nødvendig innsikt i og forståelse av de reglene han skal rette seg etter
- Ikke bestemt timetall
  - Skolenes størrelse
  - Varierende vei- og trafikkforhold
  - Ulikhet mht elevens alder og forutsetninger

Fra 1969 og 1973

- Gis det ikke mulighet for praktiske leksjoner må dette kompenseres i den teoretiske undervisningen
- Teoriundervisningen bør ikke bestå av rene forelesninger
- Den enkelte elev bør *aktiviseres* ved spørsmål, gruppearbeid, hjemmeoppgaver
- Læreren bør kontrollere at undervisningen oppfattes korrekt

- Spesielt peke på at undervisningen legges an slik at den skaper ønskede holdninger og får eleven til å møte trafikken og dens krav med en riktig og *ansvarsbevisst* innstilling
- Særlig viktig ...får trening og slike kunnskaper som gir ham trafikal innsikt og forståelse, og blir trent til å omsette dette i enhver kjøresituasjon

- ...innretter sin kjøring på tryggeste måte og ikke blir til hinder for den øvrige trafikk eller til ulempe eller fare for andre trafikanter
- ....viktig at han lærer å forstå betydningen av den sinnets ro og likevekt som er avgjørende for en god adferd i trafikken.

Planen ellers har formuleringer som

- Beherske kjøretøyet fullt ut forsvarlig
- Lære lover og forskrifter, forstå hvorfor de er gitt og følge de i praksis
- Lære kjøringens fysiske lover
- Lære om menneskets kropp og psyke for å forstå
  - faren ved å kjøre når han er uopplagt, trett, påvirket

I "mennesket bak rattet"

- Forklar hvordan vår sikkerhet er avhengig av den enkelte fører og av et samarbeid i trafikken
- Påvis hvordan alder, kjønn og modenhet kan virke inn på kjøringen og på vår trafikkopptreden
- Likeledes hvordan ulike emosjonelle tilstander som sinne irritasjon, hastverk og andre sterke personlige følelsesspenninger virker distraherende.
- Mennesket er forskjellig i sin natur og "kjører ofte som de lever".
- Planen konkluderer med at vi kjører best når vi er i psykisk balanse

Plan for praktisk kjøreundervisning

- 4 første: grunnleggende kjøreundervisning
  - Eleven skal teknisk beherske bilen og således kan ha sin oppmerksomhet konsentrert om trafikken, slik at han ikke blir til unødig ulempe og hinder i denne
- Leksjon 5
  - Innøve grunnleggende kjøreteknikk slik at den videre øving blir en tilpassningssak

Leksjon 6

- Øving i lite trafikk
- Når eleven avanserer
  - I større trafikk; veier, gater, flere felt
- Læreren skal i *praksis bygge på og videreutvikle* det eleven har lært under teoriundervisningen

Leksjon 7 Landevegskjøring

- Lære eleven korrekt kjøring under spesielle forhold og i de situasjoner hvor det er av stor *trafikksikkerhetsmessig* betydning at kjøringen utføres på en riktig måte

Leksjon 8 Bykjøring og leksjon 9 Repetisjon

- Tilpasse riktig trafikkrytme og sikkerhetsmarginer
- Eleven skal kjøre mest mulig fritt
- Kontrollere kjøreferdighet og tilpassing i trafikken *i sin helhet* og foreta eventuelt nødvendig repetisjoner

Normalplan april 1989

Fase 2 innføres

- Fase 1 teoretisk og praktisk opplæring
- Krav til timer kom inn – angitt med timetall for hver av de 6 delene i plan for teoriundervisningen.
- Teori – et fastsatt timetall – "minimumstimetall" og erfaringen ble at teoriopplæringen BLE dette timetallet
- Tentamen ble innført både for teori og praktisk opplæring.

Fase 2

- *Obligatorisk* videreopplæring 4 t teori
praktisk glattkjøring 4 t praktiske
mørkekjøringstimer for de som ikke tok
dette i fase 1.

Ny drakt, men er det nye mål og nytt innhold?

- Hovedmål om holdninger, kunnskap og ferdigheter som før
- Samordning av teori og praksis
- Bruk av varierte undervisningsmetoder
- Unngå forelesning og aktivere elevene
- Gruppedrøftinger
- En skal fortsatt kontrollere at eleven har gjort hjemmeleksa, men
  - "Det advares mot at "leksehøring" får for stort omfang.

Krav til lærerkompetanse innført

- Undervisningen skal skje med *allment aksepterte undervisningsmetodiske prinsipper* og det vises til læreplanen for ettårig grunnutdanning ved STLS
- Ikke detaljerte metodiske anvisninger – læreren må finne gode måter å undervise på og ta hensyn til både det han/hun skal undervise i *og* kjennskap til elevgruppen.

Temaet holdninger og risikoforståelse er mer synlig

- Påvirke elevens verdier, kunnskaper og erfaringer skal ligge til grunn både i den teoretiske og den praktiske del av føreropplæringen
- gi unge førere holdninger som fører til økt risikoforståelse og mindre tilbøyeligheter til å kjøre med høy risiko.
- Men – utfordring fordi det tar tid å påvirke holdninger og opplæringen er i den sammenheng svært kortvarig.

Det blir angitt mer presise metoder, bl.a for å påvirke elevens holdninger

I tillegg til å motta informasjon

- Spørrende undervisning – for å engasjere elevene
- Elevene gis anledning til å drøfte, ta stilling til problemstillinger og formulere egne synspunkter
- Det skal settes av tid til oppklarende spørsmål fra elevene
- Det angis at gruppene ikke bør være større enn 25 elever

- Begrepet trafikkpsykologi blir nå innført – Beskrive og forklare menneskelig adferd i trafikken.
- Mennesket i trafikken har fått en langt mer framtrædende plass
- Men helt i tråd med hva tidligere normalplaner har med *jfr foil 13*

I "mennesket bak rattet"

- Forklar hvordan vår sikkerhet er avhengig av den enkelte fører og av et samarbeid i trafikken
- Påvis hvordan alder, kjønn og modenhet kan virke inn på kjøringen og på vår trafikkopptreden
- Likeledes hvordan ulike emosjonelle tilstander som sinne irritasjon, hastverk og andre sterke personlige følelsesspenninger virker distraherende.
- Mennesket er forskjellig i sin natur og "kjører ofte som de lever".
- Planen konkluderer med at vi kjører best når vi er i psykisk balanse

Nå introduseres også disse begrepene i kjøreprosessen

- Sansing, oppfattelse, avgjørelse og handling
  - Sansing og oppfattelse av sanseinntrykk
- Det er også understreket at temaet Adferd i trafikken er den viktigste delen av teoriundervisningen
- Innholdet i denne delen er helt i tråd med tidligere normalplaner
- Og VTL §3 er med 😊

Holdningsutviklingen skal være en rød tråd !!!

- Holdningene er en vesentlig element i bilførerens dyktighet fordi de motiverer til en defensiv kjøreadferd med minst mulig risiko og størst mulig sikkerhet for føreren selv og for medtrafikanter.
- Helt i samsvar med tidligere planer

i den obligatoriske avsluttende landevegskjøringen.

- Forståelse for risiko og motivere for en defensiv kjørestil

Det innføres følgende prinsipp

- Hvert delmål bygger på foregående trinn sitt mål og mål for del 3 skal være nådd når hele den praktiske opplæringen er avsluttet

Evaluering innføres

To former for evaluering

- Vurdering i løpet av undervisningen, både praktisk og teoretisk, ved kjørelærere
- Evaluering etter avsluttet opplæring ved kjøreskoletentamen, både teoretisk og praktisk
- Vurdering av undervisningen ved Statens vegvesen

Normalplan av 1994

Nå introduseres fire valgmuligheter for opplæringen

1. All opplæring ved kjøreskole
2. All øvelse privat
3. Noe som privatist og noe ved kjøreskole
4. Gå inn i samarbeid mellom kjøreskole, ledsager og elev

Hva er nytt

- Videreutvikling – læreplanen forutsetter at det utarbeides undervisningsplaner
- Obligatoriske timer reduseres

Hva videreføres

- **Hovedmålet** det samme
- **Målrettet** – lik foregående
- **Samordning teori-praksis** – slik alle siden 1963
- **Stoffutvelging** – teorien til hver modul gir anvisning for å finne riktig lærestoff
- **Inndeling av opplæringsforløpet** – moduler ordnet i naturlig rekkefølge fra det enkle til det mer sammensatte

Normalplan 2005

- Planen bygger på Internasjonalt anerkjent forskning
- Hovedmål som før
- Teori og praksis sammenvevd som før
- Kunnskap, ferdigheter, holdninger og motivasjon
  - Motivasjon innføres som et viktig begrep !!
Men er også del av tidligere planer
- Videreføring av prinsippet fra det enkle til det mer krevende
- Grunnleggende ferdigheter – som i tidligere planer

Grunnlag for å lykkes i dagens trafikkbilde

- Det meste av kjøringen må være automatisk
- Slik frigjør man kapasitet for å bearbeide nye oppgaver
  - som samhandling
- Trinnvis modell innføres, men er en videreføring fra Modultenkingen fra forrige plan

Prinsipper for obligatorisk opplæring

- De opplæringsmålene som er vanskelig å måle ved førerprøven gjøres obligatoriske
- Dette er øvelser som av sikkerhetsmessige, praktiske eller økonomiske grunner er vanskelig å gjennomføre på egenhånd

Temaer "holdninger" obligatorisk

Fordi de er vanskelig å måle ved prøve:

- risikoforståelse, systemforståelse og andre temaer relatert til holdninger til trafikksikkerhet.

- Problemorientert undervisning – har eksistert i alle planer
- Læreren demonstrerer – har jeg ikke funnet tidligere planer, men praktisert.....?
- Individuell tilpasning av undervisningen - tas hensyn til erfaringsbakgrunn og måte å tilegne seg stoffet på – ikke noe nytt
- Trinnvis – videreføring fra forrige plan, men i alle planer det enkle før det mer kompliserte!

Noe nytt er det vel...?

- TG - ble innført allerede i 2003
  - Mål rettet mot risikoforståelse og trafikksystemet. Skal gi grunnleggende forståelse for hva bilkjøring innebærer
  - *Må være gjennomført før øvingskjøring kan starte*
- Trinn 3 Elevens ferdigheter skal nå være nær nivået hvor han kan kjøre selvstendig. Fokus på viktigheten av mye øving

Elevens rettigheter og plikter

Forskriftsfestes

- Mål for opplæringen blir forskriftsfestet i TROFF
- For første gang er "varen" som trafikkskolen skal levere tatt inn i forskrifts form og dette vil ha betydning dersom varen som selges ikke svarer til det som er lovet

Problemorientert undervisning

- Forberede konkrete problemstillinger
- Diskusjon; Jfr plan av 69: "La eleven redegjøre for og diskutere og begrunne sin kjøremåte, samt redegjøre for gjeldende bestemmelser "
- Mennesket i trafikken og trafikkpsykologi – både i 89 og 94
  - Tidligere : undervisningen bør ikke bestå av rene forelesninger.....
  - Aktiviseres ved spørsmål, gruppearbeid
  - Spesielt dekke temaet holdninger

Paradigmer eller evolusjon

- Evolusjon
  - En gradvis forandring – gjerne trinnvis

Statens vegvesen

Hvorfor denne tittelen

- Kan det være at vi som har jobbet fram planene har vært så ivrige at vi har framstilt dette som noe helt nytt og revolusjonerende ?
- Kan det være at det har ført til en oppfatning blant trafikklærere og sensorer at dagens opplæring representerer et paradigmeskifte i føreropplæringen ?
- Kan det være at det har ført til at "noen" tror de ikke har forstått innholdet fordi de ikke finner noe nytt og revolusjonerende?

